

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE EKONOMİK FONKSİYON BAKIMINDAN SERMAYE ÜZERİNDEN ALINAN VERGİLER VE TÜRKİYE¹

DOI NO: 10.5578/jeas.54088

Kamil GÜNGÖR²

ÖZ

Vergi yapısı benzemesine rağmen Avrupa Birliğinde vergi trendi Türkiye'den farklıdır. Zira Avrupa Birliğinde vergiler sadece türlerine göre değil, işletmeler ve ekonomi üzerindeki etkileri ve kamu maliyesi, kamu hizmetleri ve halkın geneli üzerindeki etkisi bakımından da tasnif edilmiştir. Ekonomilerin 1980'li yıllardan itibaren globalleşmesi ile birlikte sermaye hareketlerinin önündeki engeller bütün dünyada uyumlaştırılmıştır. Bu işbirliği hem doğrudan yatırımlar, hem de portföy yatırımları ile ilgilidir.

Avrupa Birliği hem doğrudan hem de finansal yatırımlarla ilgili vergileri tespit ederek vergileri tarafsız hale getirme politikası izlemektedir. Bu vergilerin kurumlar vergisi ve menkul sermaye iradı gibi bir kısmı yatırımlarla doğrudan ilgili iken, servet vergileri ve muamele vergileri gibi diğer bir kısmı ise elde tutulan sermayeyi ile ilgilidir. Çalışmada bu konu Avrupa Birliği ve Türkiye bakımından analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Uyumlaştırması, Sermaye Vergileri, Avrupa Birliği

Jel Kodu: H2, H24, H25

THE ECONOMIC FUNCTIONS IN THE EUROPEAN UNION OF CAPITAL TAXES AND TURKEY

97

ABSTRACT

Although the tax structure is similar, the tax trend in the European Union is different from Turkey. Because, in the European Union, taxes are classified not only by their type but also by their effects on business entities and economy, together with their effects on public finances, public services and ordinary citizens. With the globalization of economies since the 1980s, the obstacles to capital movements have been harmonized over the world. This cooperation concerns both direct and portfolio investments.

The European Union is following the policy of neutralizing taxes by identifying taxes on both direct and financial investments. While some of these taxes such as corporation tax and tax on income from marketable securities are directly related to investments, others, such as wealth taxes and transaction taxes, are related to capital stock on hand. This study attempts to analyse this issue of taxes on capital from the perspective of European Union and Turkey.

Keywords: Tax Harmonisation, Taxation of Capital, European Union

Jel Code: H2, H24, H25

¹ Geliş Tarihi:20.02.2017 - Kabul Tarihi:24.04.2017

² Doç. Dr., Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü. Tel: 0(272)2281292/13158. E-mail: kgungor@aku.edu.tr

GİRİŞ

Türkiye, 1957 yılında kurulan ve Avrupa'nın Roma İmparatorluğu'ndan sonra ilk defa bu kadar güçlü bir şekilde oluşturduğu, bugünkü adıyla Avrupa Birliği'ne üye olmak üzere 1959 yılında başvuruda bulunmuştur. Kimi zaman Türkiye'nin kimi zaman da Avrupa Birliği ülkelerinin yükümlülüklerini yerine getirmemesi nedeniyle kurumsal anlamda ancak 1996'daki gümrük birliği ile ileri bir adım atılabilmektedir.

İlk yıllarda daha kolay olan giriş süreci, 1990'lı yıllarda Doğu Blok'u ülkelerinin rejim değişikliğine uğraması ile birlikte yeni bazı kriterlere bağlanmış ve zorlaştırılmıştır. 1959'da başlayan süreç; ortak üyelik, gümrük birliği, adaylık statüsü gibi çeşitli aşamalardan geçtikten sonra 2004 yılında müzakerelerin başlaması kararı alınmış ve 2005'ten itibaren de müzakere süreci başlamıştır. Müzakere konularından birkaç tanesi; ekonomi, maliye ve vergilendirme politikasına ilişkindir. Avrupa Birliği, Birliğe tam üye olacak olan ülkelerin; kişiler, mallar, sermaye ve emek olmak üzere dört serbest dolaşıma en az etkili olacak şekilde politikalarını "uyumlu" hale getirmesini istemektedir.

Avrupa nisbeten küçük ama sadece Batı Avrupa devletleriyle sınırlı kalmayan, zamanla egemenliklerinden ve hatta ulusal kimliklerinden kendi aralarında bir birlik oluşturabilmek amacıyla feragat eden bir topluluktur (Özen, 2002: 68). 28 üyeli Avrupa Birliği* 2016 yılı itibarıyla 4.324.782 kilometrekarelik yüzölçümüyle dünyada yedinci ve 515 milyon nüfusu ile Çin ve Hindistan'dan sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Birliğin 24 tane resmi dili vardır. Ekonomisi ABD'den daha büyüktür. Satın alma paritesine göre 19.180 trilyon dolar GSYH'si olan kurum, 2016 yılında % 1.6 ortalama büyümeyi başarmıştır. Kişi başına ortalama 37.800 dolar geliri olan Avrupa Birliği'nde tarım kesiminin oranı % 1.6, sanayi % 25.2 ve hizmetler sektörü % 73.2'dir. Yine aynı dönemdeki işsizlik oranı % 9.5 iken, çok düşük düzeyde (0.1) ortalama enflasyona sahiptir. 2 trilyon doları aşan (2.259) ihracatı ile dünyada birinci sırada yer alan Birlik, yine yaklaşık bir o kadar (2.244) trilyon dolarlık ithalatı ile yine ilk sıradadır. Dış borç açısından da benzer durum söz konusudur ve 2014 sonu itibarıyla 13.050 dolarlık borcuyla ABD'den sonra ikinci

* İngiltere ayrılma yönünde karar almasına rağmen henüz bu süreç hayata geçirilmediğinden bu ülke de verilere dâhil edilmiştir.

sırada yer almaktadır.³

Vergilendirme yetkisi üye ülkeler arasında öteden beri süregelen bir anlaşmazlık alanlarından birisidir. Vergi politikası; ekonomik etkinliğin sağlanması, piyasa ekonomisinin yerleşmesi ve yetki ikamesini (subsidiarity) de içeren geniş bir yelpazede çatışma alanı oluşturmaktadır. Zira vergilendirme yetkisi ülkelerin özgürlük ve bağımsızlıklarının bir sembolüdür. Avrupa Birliği'nde vergi politikası, Birliğin karşılıklı işbirliği ve üye devletlerin hakları arasındaki çatışmanın nasıl çözülebileceği noktasında yoğunlaşmaktadır (Myles, 2005: 112).

Bu çalışmada Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı raporlarda benimsediği ayırım çerçevesinde sermaye üzerinden alınan vergiler analiz edilmiştir. Ancak Türkiye'de böyle bir ayırım yapılmış değildir. Bu da karşılaştırma yapmayı güçleştirmektedir. Çalışmada mercek altına alınan diğer bir konu; mevcut veriler kullanılmak suretiyle Türkiye'nin bu politikalar açısından uyumluluk düzeyidir. Avrupa Birliği'ne ilişkin veriler kullanılırken yoğunlukla Avrupa Komisyonu'nun yayınladığı raporlardan, Türkiye'ye ilişkin verilerde ise Maliye Bakanlığı ve OECD kaynaklarından yararlanmaya özen gösterilmiştir. Zaman zaman ikincil kaynakların da kullanıldığı çalışmada veriler arasında uyum gözetilmesine de dikkat edilmiştir.

Sermaye üzerinden alınan vergiler sermaye hareketlerinin arttığı 1980'li ve portföy yatırımlarının yaygınlaştığı 1990'lı yıllarda ekonomiler üzerinde önemli etkiler meydana getirmiştir. Bu etki birçok zaman pozitif iken, 2008 sonrası yaşanan krizde olduğu gibi negatif de olabilmektedir.

1. TERMİNOLOJİ VE TANIM

Sermaye; fiziksel sermayeyi, maddi olmayan varlıkları, finansal yatırımları ve tasarrufları içerecek şekilde geniş kapsamlıdır. Dolayısıyla sermaye vergileri sadece (kurumlar vergisi gibi) kazanç üzerinden alınan vergiyi değil, hane halklarının temettü ve diğer emlak gelirleri gibi sermaye stoklarına veya bu stoklara ilişkin işlemler için yapılan ödemeler de kapsam içerisindedir. (EC 2016: 303) İşletme tarafından ödenen emlak vergisi veya motorlu taşıtlar vergisi gibi onları kazanmak için bir ön koşul olarak görülebilecek vergiler ve harçlar da sermaye vergisinin kapsamına dâhildir (EC 2016: 310).

³www.ciafactbook.com sitesinden alınmıştır.

Geniş anlamda sermaye üzerinden alınan vergilere aşağıdaki vergileri dâhil edebiliriz:

-Kişi ya da hane halkı tarafından elde edilip elde tutulan sabit sermaye kazançları⁴ (Kira, temettü ve diğer malvarlığı gelirleri)

-Şirketlerin gelir ya da karlarına uygulanan vergiler (kurumlar vergisi ile menkul sermaye iradi, damga vergisi)

-Elde tutulan varlıklara uygulanan vergiler (motorlu taşıtlar vergisi, emlak vergisi)

-piyango ve kumardan elde edilen ivazsız iktisaplar

-Serbest çalışanların ya da hiç çalışmayanların sosyal güvenlik katkıları (bağımsız sosyal güvenlik katkıları)

-Mesleki ve ticari lisanslar ve ürünlere yapılan bazı vergiler ve başka yerlerde tahsis edilmezse üretime girmek için bir ön şart olarak görülebilecek diğer vergiler ve harçlar bu kategoriye dahi uyacaktır.

Bu vergide işbirliği zorunluluğu bazı temel nedenlere dayanmaktadır. Özellikle son 20 yıldır dünyadaki sermaye hareketliliğinin bağlı olarak bu vergilerin AB ülkeleri arasındaki nisbi önemi artmıştır. Bu sermaye hareketliliği doğrudan yatırım yanında portföy yatırımlarını da kapsamaktadır. Bu süreçte yüksek oranlı vergilerin sermayelerin yatırıma dönüşmesini sınırlandırdığı, dolayısıyla her iki tür sermayenin de teşvik edilmesi gerektiğinin farkına varıldı ve işbirliğine gidildi.

İkinci bir neden vergi rekabetidir. Zira vergi yatırım kararlarını etkileyen bir maliyettir. Uyumsuzluk sermaye hareketliliği üzerinde olumsuz etkide bulunacaktır. Özellikle de Avrupa Birliği'nin kendi içerisinde sermaye hareketliliğini kısıtlayacaktır. Bu vergiler ücretler ve ücret üzerinden alınan vergiler üzerinde de olumsuz etki meydana getirebilir. Zira yüksek vergiler sermaye birikimi ve verimlilik üzerinde negatif etki meydana getirir. Bu da ücretler üzerinde baskı oluşturur (EC 2011: 129).

Başka bir neden de özellikle menkul sermaye araçlarının hızlı mobilitesidir. Bu durum ilgili ülkenin vergi değişmelerinde önemli düzeyde etkili olabilmektedir. Son yıllarda daha da

⁴ Sabit Sermaye Vergisi 'Taxes on capital stock'; servet vergilerini veraset vergisini, emlak ve diğer sabit varlıkların vergisini ifade eder. Fikri mülkiyet hakları nedeniyle sahip olunan patent ve diğer lisans hakları da bu kapsamdadır. (EC 2016: 304)

artan düşük kurumlar vergisi oranları gelir vergisi olumsuz etki meydana getirdiği hususunda endişeler söz konusudur. Sermaye hareketliliğindeki mobilite vergi rekabeti sonucu bu vergilerden alınan vergileri daha da azaltacağı düşüncesi de diğer bir sebep olarak kabul edilir (EC , 2010, s. 35).

2. AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNDE SERMAYE VERGİLERİNİN YAPISI

2.1. Genel Görünüm

Üye devletlerde vergi yapısı oldukça farklıdır. Dolaysız vergiler bakımından % 67.4 ile Danimarka birinci sırada iken, İrlanda, Malta, Birleşik Krallık ve İsveç'te % 40-50 arasında değişmektedir. Dolaysız vergilerin yüksek olduğu bu ülkelerde sosyal güvenlik katkıları nisbi olarak düşüktür. Danimarka bu sıralamada açık ara öndedir. Zira bu ülkede refah devleti harcamalarının çok büyük bir kısmı vergilerle finanse edilmektedir. Buna karşın Almanya, Hollanda ve Fransa dolaysız vergiler bakımından gerilerde gözükmese de rağmen bu ülkeler yüksek sosyal güvenlik katkılarıyla dikkat çeker.

Üye devletlerin bir kısmında ise dolaysız vergi oranları önemli ölçüde düşük oranda seyretmektedir. Bu ülkelerin birçoğu tek oranlı bir vergi sistemi uygulamaktadır ki, bu uygulama dolaysız vergilere göre vergi gelirlerinin değişimine daha duyarlıdır ve dolaysız vergi gelirlerinin azalması yönünde etkide bulunmaktadır. Bu fark ya Bulgaristan (52.4 %), Hırvatistan (51.3 %) Macaristan (48.7 %) olduğu gibi dolaylı vergilere ağırlık verilerek telafi edilmekte ya da Slovakya (43.3 %), Çek Cumhuriyeti (43.2 %) Litvanya'da (40.2 %) olduğu gibi sosyal güvenlik ödemeleri yüksek tutulmaktadır. (EC 2016: 20)

2.2. Sermaye Vergileri

AB'ye üye ülkeler arasında vergilerin tüketimden, işgücünden ya da sermayeden alınma bakımından dikkat çekici farklılıklar vardır. Üye ülkelerde vergilerin en büyük kısmı işgücü üzerinden alınmaktadır. Katkıların yarısına yakını böyledir. Tüketim vergileri kabaca üçte bir kadarken, sermaye üzerinden alınan vergiler % 20 civarındadır. Ancak yine de üye ülkeler arasında önemli farklılıklar vardır. Bulgaristan, Hırvatistan gibi kimi ülkelerde tüketim vergilerine ağırlık verilen işgücü üzerinden alınan vergileri ihmal etmişlerdir. Bu iki ülkede vergilerin yarısı kadar kısmı tüketim üzerinden alınan vergilerden oluşmaktadır. Birleşik Krallık, Kıbrıs Lüksemburg gibi ülkelerde ise vergilerin % 25'inden daha fazlası sermaye üzerinden

alınan vergilerden oluşurken, bu oran Estonya'da % 10'un altındadır. Sermaye ve işletme gelirlerinden alınan vergiler genel olarak İngiltere hariç olmak üzere bu ülkelerde

sabit sermaye üzerinden alınan vergilerden daha önemlidir. İngiltere'de bu iki vergi nerdeyse birbirine eşit durumdadır.

Tablo 1: AB Ülkelerinde Sermaye Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH'ye Oranı

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kurumlar Vergisi	2.5	2.4	2.6	2.9	3.3	3.3	3.0	2.3	2.4	2.5	2.6	2.6	2.5
Hane Halkı Geliri	0.7	0.7	0.7	0.8	0.9	0.9	0.9	0.8	0.7	0.8	0.9	0.9	1.0
Serbest Çal. Katkısı	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	2.0	2.0	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9	1.9
Sab. Serm. Geliri	2.6	2.7	2.7	2.7	2.8	2.8	2.7	2.6	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8
Toplam	7.7	7.7	7.9	8.3	8.8	9.0	8.6	7.6	7.5	7.7	8.0	8.1	8.2

Kaynak: EC, 2016: 193

2008'e kadar yükselme trendi gösteren sermaye üzerinden alınan vergiler, bu dönemde yaşanan kriz ve yapılan indirimler dolayısıyla azalma eğilimine girmiştir. Bunlardan en önemlisi olan kurumlar vergisi oranlarda azalmaya rağmen, 2003-2007 arasında istikrarlı bir şekilde büyümüştür. Krizin etkili olmaya başladığı 2008'de ise bir önceki yıla göre ortalama olarak % 0.2 ile çok az bir azalma yaşanmıştır. 2008'de sermaye üzerinden alınan vergilerde azalma 2003'e göre 0.8 olarak gerçekleşmiştir. Krizin en etkili olduğu 2009 ve 2010'da azalma trendi devam etmiş, ancak 2011'den sonra az da olsa yükselme trendi yakalamıştır. Ancak kriz öncesi dönemle (2007-9.0) karşılaştırıldığında sermaye vergilerinin GSYH'ye oranının (2014-8.2) yakalanamadığı görülmektedir.

Sermaye vergisinin tabanı üye ülkeler itibarıyla farklılıklar göstermektedir. Ancak bütün üye ülkeler için söylenebilecek ortak şey vergi tabanlarının yüksekliğidir. Üye ülkelerde bu oran genel olarak % 20 ile 35 arasında değişmektedir. Ancak en düşük oran % 13.5 ile Danimarka'da iken, İrlanda ve Polonya % 40'larla en üstte yer alır.

2014 itibarıyla sermaye üzerinden alınan vergiler toplam vergilerin AB ortalaması % 8.2/GSYH'dir. Bu az da olsa yukarıya doğru bir kaymadır ki, 2012'de bu oran % 8.0 idi. Artış trendi 2010 yılından bu yana devam etmektedir. Benzer bir artışın aynı dönemde sermaye ve servet stoklarına ilişkin vergiler bakımından da devam ettiği görülmektedir.

Bir bütün olarak düşünüldüğünde batı ülkelerinde (İngiltere, Malta, Kıbrıs, Lüksemburg) sermaye vergilerinin toplam vergiye oranı % 25'in üzerindedir. Bir başka deyişle bu ülkelerde vergilerin ¼ kadarı sermaye üzerine uygulanan vergilerden oluşmaktadır. En düşük seviyedeki Estonya'da

ise bu oran % 10'un altındadır. İngiltere'de hem işletme gelirlerine uygulanan verginin hem de sabit sermayeye uygulanan verginin yüksekliği dikkat çeker.

2008 ve 2009 Döneminde Polonya, Belçika ve Fransa'da daha dalgalı olduğu da dikkat çeker. İkinci grup ülkede ise sermaye vergisinin tabanında bir aşınmadan bahsedilebilir. Bu ülkeler Almanya ve Avusturya'dır. Diğer bir takım ülkelerde de benzer azalmalar yaşanmıştır. Ancak bu ülkelerde sermaye vergisi tabanı nisbi olarak değişmemiş olmasına karşın vergi gelirlerinde bir azalmadan söz edilebilir. Yunanistan, Hollanda, Slovakya, Finlandiya ve İsveç bu gruptadır. Diğer ülke grubunda ise bir taraftan vergi tabanı büyümüş, diğer taraftan da vergi gelirleri artmıştır. Çek Cumhuriyeti, İrlanda, Litvanya, Macaristan Slovenya ve İngiltere bu kapsamdadır. Son grup ülkede ise sermaye üzerinden alınan vergiler artmasına karşın, vergi tabanının GSYH'ye oranının azaldığı görülür. Danimarka, Estonya, İspanya, İtalya, Kıbrıs ve Litvanya bu kapsamdadır (EC, 2011: 138-139).

Tablo 2: Sermaye Üzerinden Alınan Vergilerin GSYH'ye Oran

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Belçika	9.9	9.6	9.7	8.4	8.8	9.2	10.0	10.6	10.6
Bulgaristan	3.9	6.1	5.0	4.2	3.8	3.6	3.6	4.0	3.9
Çek Cum.	6.5	6.6	5.9	5.5	5.1	5.1	5.1	5.2	5.2
Danimarka	8.1	7.2	6.3	5.3	7.7	7.7	8.2	7.5	9.3
Almanya	6.2	6.5	6.3	5.3	5.5	6.0	6.3	6.3	6.2
Estonya	2.6	2.8	2.7	2.7	2.3	2.2	2.3	2.6	2.6
İrlanda	9.9	9.2	7.3	6.1	6.0	5.7	6.0	6.1	6.5
Yunanistan	6.9	6.8	7.0	7.1	6.5	7.5	7.1	7.7	8.1
İspanya	10.7	11.1	8.1	7.1	6.7	6.6	7.4	7.5	7.7
Fransa	10.4	10.4	10.3	9.2	9.3	9.9	10.2	10.5	10.5
Hırvatistan	4.8	5.1	4.9	4.5	3.8	4.2	3.9	4.1	3.8
İtalya	10.0	10.7	10.3	10.1	9.2	9.4	10.5	10.8	10.6
Kıbrıs	8.8	12.4	10.9	8.4	8.3	8.8	8.2	9.1	9.2
Letonya	3.5	3.8	3.9	2.6	2.4	3.0	3.4	3.4	3.3
Litvanya	4.8	4.6	4.7	4.5	4.0	3.6	3.9	3.9	4.0
Lüksemburg	11.4	11.5	10.8	11.0	11.1	10.6	10.8	10.1	10.0
Macaristan	5.3	6.1	5.7	6.0	5.6	5.4	5.6	4.8	4.8
Malta	7.7	9.7	9.0	9.0	8.6	8.2	8.5	8.8	9.2
Hollanda	6.7	6.9	6.8	5.3	5.6	5.1	4.8	5.2	6.6
Avusturya	6.6	7.0	7.1	6.3	6.2	6.4	6.4	6.8	6.9
Polonya	8.0	8.8	8.6	7.8	7.2	7.2	7.6	7.3	7.8
Portekiz	6.4	7.3	7.4	6.6	6.5	7.1	7.1	8.1	7.7
Romanya	4.9	5.5	5.2	4.6	4.1	4.6	4.1	4.1	4.8
Slovenya	5.1	5.6	4.8	4.1	4.2	4.0	3.9	3.7	3.9
Slovakya	4.4	4.4	4.5	3.8	3.7	3.6	3.8	4.4	4.7
Finlandiya	7.6	8.3	7.4	5.7	6.6	6.7	6.2	6.8	6.6
İsveç	7.1	7.2	5.7	5.6	6.2	5.8	5.3	5.5	5.7
İngiltere	11.0	10.6	12.1	10.0	9.6	9.5	9.3	9.3	9.2
AB-28	8.8	9.0	8.6	7.6	7.5	7.7	8.0	8.1	8.2
AB-19	8.6	8.8	8.3	7.4	7.3	7.6	8.0	8.2	8.2

Kaynak: EC -2016: 260

Yukarıda yer alan tablo sermaye üzerinden alınan vergilerin ülkeler ve yıllar itibariyle dağılımı ile ilgilidir. En yüksek oranlı ülkeler; İngiltere, Malta, Kıbrıs, Lüksemburg, İtalya, İspanya ve İrlanda'dır. Bu ülkelerde sermaye vergilerinin toplam vergilere oranı 1/4'ten daha fazladır. Kıbrıs ve İrlanda dışındaki ülkelerde kurumlar vergisinin üst oranı % 30'lar civarındadır. Oysa AB ortalaması % 23.6'dır. Estonya, İsveç, Macaristan, Slovenya ve diğer iki Baltık ülkesinde sermaye üzerinden alınan vergilerin toplam vergiler içerisindeki payı 1/7 kadardır. Bu miktar Avrupa Birliği ortalamasının altındadır.

2007'ye kadar yükselen vergi gelirlerinin bu dönemden sonra azalması yaşanan konjonktürle ilgilidir. Yönetimlerin, sıklıkla indirimlere konu olan kurumlar vergisinin tabanını genişletme eğiliminde oldukları gözükmektedir. Bu durumda zararlı vergi rekabetini sınırlamak için Avrupa Birliği düzeyinde alınan bir dizi tedbirin de etkisi olmuş olabilir (EC, 2010: 3).

Sermaye üzerinden alınan vergilerin Avrupa Birliği ülkelerinde kriz döneminde önemini yitirmemiştir. Bu alanda Malta, İngiltere ve

Lüksemburg ilk üç sırayı paylaşmaktadır. Ortalama %20'lerde bir vergi yükü söz konusudur ve % 10'un altında paya sahip olan sadece iki ülke vardır. 1995'ten bu yana sermaye üzerinden alınan vergilerde genel bir azalmadan söz edilebilir, ancak artan ülkeler de vardır. Bunun nedeni ise 1980'li yıllardan itibaren önem kazanmaya başlayan küresel sermayenin ilgili ülkelere çekilmesi düşüncesiyle bu dönemde ortaya çıkan vergi rekabetidir. Avrupa Birliği her ne kadar kendi içerisinde vergi uyumlaştırması esas almışsa da gerek doğrudan gerekse portföy yatırımlarını cezp etmek için hem Avrupa Birliği üyesi ülkeler kendi aralarında, hem de diğer ülkelerle mücadele içerisinde girmişlerdir.

Sermaye üzerinden alınan en önemli vergi olan kurumlar vergisi gelirleri bu dönemde oldukça değişken bir eğilim göstermiştir. Bu vergi 2007'ye kadar istikrarlı bir yükseliş göstermiştir. Ancak bu dönemde otaya çıkan ekonomik ve finansal kriz bu gelirler üzerinde dikkat çekici bir düşüşe yol açmıştır. 2009'dan sonra ise tekrar yükselmeye başlamıştır. (EC 2016: 33)

Tablo 3: AB Ülkelerinde Kurumlar Vergisi Üst Oranları (Ek Vergiler Dâhil) 2006-2016

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Belçika	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0	34	34.0	34.0	34.0
Bulgaristan	15.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0
Çek Cum.	24.0	24.0	21.0	20.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0
Danimarka	28.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	24.5	23.5	22.0
Almanya	38.7	38.7	30.2	30.2	30.2	3	0.2	30.2	30.2	30.2	30.2
Estonya	23.0	22.0	21.0	21.0	21.0	21.0	21.0	21.0	21.0	20.0	20.0
İrlanda	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5	12.5
Yunanistan	29.0	25.0	35.0	35.0	24.0	20.0	20.0	26.0	26.0	29.0	29.0
İspanya	35.0	32.5	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	30.0	28.0	25
Fransa	34.4	34.4	34.4	34.4	34.4	36.1	36.1	38.0	38.0	38.0	34.4
Hırvatistan	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0	20.0
İtalya	37.3	37.3	31.4	31.4	31.4	31.4	31.4	31.4	31.4	31.4	31.4
Kıbrıs	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	10.0	12.5	12.5	12.5	12.5
Letonya	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0
Litvanya	19.0	18.0	15.0	20.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0	15.0
Luxemburg	29.6	29.6	29.6	28.6	28.6	28.8	28.8	29.2	29.2	29.2	29.2
Macaristan	17.5	21.3	21.3	21.3	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6	20.6
Malta	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0	35.0
Hollanda	29.6	25.5	25.5	25.5	25.5	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0
Avusturya	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0	25.0
Polonya	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0
Portekiz	27.5	26.5	26.5	26.5	29.0	29.0	31.5	31.5	31.5	29.5	29.5
Romanya	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0	16.0
Slovenya	25.0	23.0	22.0	21.0	20.0	20.0	18.0	17.0	17.0	17.0	17.0
Slovakya	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	19.0	23.0	22.0	22.0	22.0
Finlandiya	26.0	26.0	26.0	26.0	26.0	26.0	24.5	24.5	20.0	20.0	20.0
İsveç	28.0	28.0	28.0	26.3	26.3	26.3	26.3	22.0	22.0	22.0	22.0
İngiltere	30.0	30.0	28.0	28.0	28.0	26.0	24.0	23.0	21.0	20.0	20.0
AB-28	25.1	24.4	23.8	23.8	23.2	23.0	22.9	23.2	22.9	22.8	22.5
AB-19	26.6	25.7	25.1	25.3	24.5	24.4	24.3	25.0	24.8	24.6	24.3

Kaynak: EC -2016: 34.

Krizle birlikte kurumlar vergisinin üst oranında çok az bir aşağıya doğru hareket olmuştur. Kurumlar vergisinin ortalaması da böyledir. Ancak kriz öncesi dönemden daha yumuşak bir iniş gerçekleşmiştir. Zira 2016 itibarıyla % 22.5 olan ortalama oran, krizin etkili olduğu 2009'da 23.8 iken, 2000 yılında bu oran % 32 idi. Ortalama orandaki düşüşe rağmen Birlik düzeyinde kurumlar vergisi oranları hala birbirinden çok farklıdır. Bu oran % 10 (Bulgaristan) ile 30 (Belçika, Almanya, Fransa, İtalya, Malta) değişmektedir. 2014-2016 arasında altı üye ülkede oranlar düşmüştür. Bunlardan İspanya (% 30'dan 25'e) birinci sıradadır. (EC, 2016: 32)

Avrupa Birliği'nde bazı alanlarda vergi uyumlaştırması yerine vergi rekabetinden söz edilebilir. Bunun dikkat çekici örneği Almanya ve İrlanda'dır. Almanya'da kurumlar vergisi oranı % 45 iken İrlanda da bu oran % 10'dur.⁵

⁵ 2011 yılında bu oran Almanya'da 29.8, İrlanda'da % 12.5'tir. (EC 2011: 131) Avrupa Adalet Divanının zaman zaman bu ülkelere haksız vergi rekabeti oluşturduğu yönünde aldığı kararlar söz konusu olmuştur. Bunun sembol iki ismi İrlanda ve Güney Kıbrıs'tır. Zira özellikle İrlanda'da yabancı yatırımları çekme gayreti vergileri Avrupa Birliği içerisinde serbest rekabeti ve malların

Diğer bazı ülkelerde de oranlar arasında belirgin farklılıklar vardır. Ancak AB bunu istememektedir. "İşletme Vergilemesine İlişkin Temel Kurallar" kanuni bağlayıcılığı olmayan bir araçtır (OJC 002, 06/01/1998). Üye devletlerin zararlı vergi rekabetinden kaçınmaları için siyasi bir taahhüt niteliğindedir (İKV 2003: 15).

Avrupa Birliği içerisinde kurumlar vergisinde var olduğu kabul edilen vergi rekabetinin zararlı olup olmadığı tartışma konusudur. Bu yüzden hangi vergi rekabetinin zararlı hangisinin de zararlı olmadığı hususunu ayırt etmek gerekmektedir. Zararlı vergi uygulamaları ile mücadele şartken, zararlı olmayan vergi rekabeti zaten Avrupa Birliği içerisinde tartışma konusu değildir (KOVÁCS; 2007: 19).

Şimdiye kadarki deneyimler göstermiştir ki, Avrupa Birliği'nde vergi politikası alanında iş birliği ve uyumu başarmak bazı zorluklarla karşı karşıyadır. Bu durum özellikle gelir üzerinden alınan vergilerde belirgindir. Zira

serbest dolaşımını etkiler hale gelmiştir. Adalet Divanı Güney Kıbrıs'ın haksız rekabet oluşturduğu gerekçesiyle kurumlar vergisi oranını yükseltmesini istemiştir.

Çok Uluslu Şirketler kıyaslama yapmak suretiyle yatırımlarını yönlendirirler. Bu kararlarını verirken vergi oranları kadar vergi tabanı ve vergi yönetiminin etkinliğini de dikkate alırlar. Milli hükümetler ise bu durumu göz ardı edemezler (Barr and Elliot, 1998: 34).

Sermaye üzerinden alınan vergilerin en önemlisi şüphesiz kurumlar vergisidir. Buna rağmen Birlik düzeyindeki en önemli vergi değildir. Bu vergi 2009 yılı itibarıyla Avrupa Birliği içerisinde GSYH'nin % 2.7'sini teşkil etmektedir ve birkaç ülke hariç GSYH payı itibarıyla toplam vergilerin % 4'ünden daha azını teşkil etmektedir. Ancak Malta'da % 6.7, Kıbrıs'ta % 6.5 ve Lüksemburg'da % 5.5 ile bu oranın üzerinde bir pay söz konusudur. 2008

Tablo 4: Sermaye Üzerinden Alınan Vergilerin Toplam Vergiler İçerisindeki Yeri

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bulgaristan	16.1	14.1	13.2	11.9	13.0	19.4	16.4	15.4	14.5	14.2	13.5	14.2	14.1
Çek Cum.	19.7	19.9	19.4	18.7	19.1	19.2	17.9	17.1	15.7	15.3	14.9	15.0	15.3
Danimarka	13.1	14.0	16.7	19.6	17.5	15.5	14.0	11.6	17.0	16.9	17.8	15.9	18.6
Almanya	12.4	12.6	13.8	15.2	16.7	17.4	16.6	14.0	14.9	16.1	16.6	16.5	16.4
Estonya	7.6	8.8	8.7	8.8	8.6	8.9	8.7	7.8	6.9	6.8	7.4	8.3	8.0
İrlanda	26.1	29.5	28.2	27.8	31.5	29.7	25.0	21.6	21.4	20.6	21.1	21.3	21.9
Yunanistan	23.2	22.7	22.0	23.2	22.3	21.3	22.0	23.2	20.3	22.3	20.0	21.6	22.4
İspanya	25.8	26.0	27.1	28.4	29.8	30.5	25.3	23.9	21.3	21.1	22.9	22.7	23.0
Fransa	23.0	22.4	23.2	23.5	24.2	24.5	24.2	22.0	22.1	22.8	23.0	23.2	22.8
Hırvatistan	11.3	11.1	10.7	11.7	12.9	13.6	13.3	12.3	10.6	11.8	10.8	11.3	10.4
İtalya	24.1	25.2	24.0	23.3	24.9	25.9	25.1	24.2	22.3	22.6	24.3	24.9	24.3
Kıbrıs	28.1	22.8	22.8	24.7	27.2	34.2	31.0	26.2	25.8	27.3	26.1	28.9	27.0
Letonya	12.2	10.5	11.1	11.5	12.1	13.4	14.1	9.5	8.6	11.0	11.8	12.0	11.6
Litvanya	9.7	11.6	13.6	14.4	16.1	15.2	15.4	15.0	14.1	13.3	14.4	14.4	14.4
Luxemburg	34.3	32.8	29.3	30.6	31.4	31.3	29.0	28.1	29.2	28.1	27.8	26.5	26.1
Macaristan	12.4	12.9	13.1	13.3	14.5	15.3	14.4	15.3	15.0	14.7	14.4	12.6	12.5
Malta	23.8	25.2	23.3	24.3	24.0	29.5	28.1	27.6	27.7	25.6	26.6	27.1	27.2
Hollanda	18.1	16.0	17.2	18.3	18.5	19.3	18.8	15.0	15.5	14.3	13.4	14.2	17.7
Avusturya	16.0	15.4	16.3	16.4	16.3	17.2	17.2	15.3	15.2	15.6	15.4	16.0	15.9
Polonya	22.8	22.2	22.4	23.3	23.8	25.4	25.1	24.8	23.3	22.9	23.7	22.8	24.4
Portekiz	23.2	22.4	20.7	19.8	20.5	23.1	23.4	22.0	21.3	22.1	22.5	23.8	22.5
Romanya	17.2	18.2	19.9	16.3	17.3	18.8	19.0	17.5	15.5	16.4	14.6	15.0	17.2
Slovenya	9.6	9.8	10.7	12.7	13.6	15.1	13.1	11.2	11.4	10.9	10.5	10.1	10.6
Slovakya	15.4	15.4	14.6	14.2	15.1	15.2	15.7	13.1	13.2	12.8	13.6	14.7	15.3
Finlandiya	18.4	16.7	17.4	17.4	18.1	20.0	17.9	14.0	16.1	15.8	14.5	15.6	15.0
İsveç	10.7	10.9	12.6	14.6	15.4	16.0	12.9	12.7	14.3	13.6	12.3	12.8	13.4
İngiltere	28.4	27.7	28.3	29.5	31.4	30.7	33.6	30.2	28.3	27.7	27.7	27.8	28.0
AB-28	20.6	20.4	21.1	21.9	23.1	23.5	22.7	20.4	20.1	20.4	20.8	21.0	21.2
AB-19	19.7	19.7	20.3	21.0	22.1	22.7	21.5	19.4	19.2	19.7	20.2	20.5	20.5

Kaynak: EC -2016: 261

Tabloda yer alan alttaki panelde sermaye üzerinden alınan vergilerdeki ülkeler arası değişim gösterilmektedir. Sermaye üzerinden alınan vergilerin en fazla Malta'da olduğu dikkat çeker. Yukarıdaki ülkelerin bazıları, kurumlar vergisi oranlarını Avrupa Birliği ortalamasının üzerine çıkarmıştır. 2009'da sermaye üzerinden alınan vergilerde en alt sırada yer alan ülke ise Estonya'dır. Bu durum özellikle vergi muafiyeti uygulamaları yanında

ile karşılaştırıldığında % 0.6'lık bir azalma yaşandığı da dikkat çeker. Zira 2008'de Avrupa Birliği ortalaması % 3.3 idi. Bunun nedeni Avrupa Birliği ekonomilerde krizin etkisiyle 2008'de başlayan kötüye gidişin 2009'da da devam ediyor olmasıdır. Ancak bazı ülkelerde bu oransal durum ortalamasının hayli üzerindedir. Örneğin Litvanya için -1.6, Fransa için -1.5

ve Hollanda için -1.3'tür. Öte yandan bazı ülkelerde sermaye üzerinden alınan vergilerin oranı GSYH payı olarak % 10'un üzerindedir. Örneğin, İtalya % 11.2 Malta % 10.9 İngiltere ve Lüksemburg % 10.5 orana sahiptir (EC, 2011: 129).

kurumlar vergisindeki düşüklükten kaynaklanır. Vergilerin bileşiminde sermaye ve gelir üzerinden alınan vergilerin genel olarak sermaye stokları ve zenginlik artışından alınanlardan daha yüksek seviyededir. Burada tek istisna Fransa'dır. Zira bu ülkede 2009 yılında ve stok artışlarını ifade eden servet üzerinden alınan vergiler bireysel ve kurumsal işletmelerin gelir artışından daha fazla artış yaşanmıştır. Bu vergilerin yeni üye ülkelerdeki vergilere oranı AB-15'in oldukça gerisindedir.

Bunun nedeni bu ülkelerde sermaye stoklarının verimliliğindeki düşüklüktür (EC, 2011: 78).

Birliğin kurumsal vergilendirme içinde iki eğilim belirgin oldu. Bunlardan birincisi üye ülkelerde kurumlar vergisinde düşüş yönünde olmuştur. 1995-2010 döneminde Avrupa Birliği'nde ortalama kurumlar vergisi % 12.1 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum 1980 sonrası ortaya çıkan ve kurumlar vergisinde indirimi öngören global politikaların bir sonucudur. İkinci bir özellik İstisna ve muafiyetlerdeki azalmadır. Bu aslında oranlarında olmasa da vergi tabanında bir birliktelik sağlama amacına dönük Avrupa Birliği'nin ortak bir kararıdır. Amortismanların ve kanuni indirimlerin azaltılması vasıtasıyla kurumlar vergisinin tabanının genişletilmesi yönünde de bazı üye ülkelerde eğilimler olduğu bir diğer özelliktir.

Avrupa Birliği'nin ortak olarak uygulamaya çalıştığı diğer bir politika ise vergilerin kanuni olarak Avrupa Birliğini kurumlar vergisi açısından düşük vergi oranlarının uygulandığı bir alan haline getirme yönündedir. Avrupa Birliği ortalama olarak % 23.2'lik seviyesi ile İsviçre, Rusya ve İzlanda hariç OECD ve BRIC ortalamasının altında yer almaktadır. Sermaye üzerinden alınan hem işletme hem de hane halkı düzeyinde bir takım vergileri içerir; damga vergisi finansal hareketler ve sermaye hareketleri üzerinden alınan vergiler araç tescillerinden alınan vergiler, arsa-arazi ve bina üzerinden alınan vergiler sermaye gelirleri üzerinden ödenen gelir vergisi, kurumların gelir ya da kar payı üzerine uyguladıkları vergiler ve veraset ve intikal vergisinde olduğu gibi sermaye transferlerine uygulanan vergiler bu kapsamdadır (EC, 2010: 38-39).

Dikkat çektiği üzere Avrupa Birliği ülkelerinde kurumlar vergisinde oranlarda bir azalma eğilimi söz konusudur. Çeşitli yerel düzeyde vergiler ve ek bazı yükümlülük konmasına karşın AB'de bu verginin oranı 1995'ten 2011'e % 12.2 azalmıştır. Bu indirim 1980 sonrası dönemde uygulanagelen politikaların bir devamıdır ve sadece Avrupa Birliği ülkelerinde değil, dünyanın pek çok ülkesinde dönemin ekonomi politikasının bir gereği olarak uygulanmıştır.

Avrupa Birliği düşük kurumlar vergisi politikası uygulamaktadır ve halen % 23.1'lik ortalama ile bir çok OECD ülkesi ve BRIC ülkesinden daha düşüktür. Buna karşın Avrupa Birliği üyesi olmayan İsviçre, Rusya ve İzlanda; Avrupa Birliği ortalamasının altında bir vergi yüküne sahiptir. Bu şekilde yapılan vergi yükü

hesaplamalarında ülkeler arasında önemli düzeyde farklılıklar izlenmektedir. Efektif vergi yükü ise daha sağlıklı sonuçlar verir. Zira bu kavram vergi yükünün vergilendirilebilir sermaye vergisi tabanını dikkate alınarak hesaplanılmasını esas alır. Daha gerçekçi sonuçları içeren bu kavram açısından incelendiğinde de aslında üye ülkeler açısından önemli farklılıklar görülür (EC, 2011: 131).

Aşağıdaki tabloda Avrupa Birliği ülkelerinde vergi yükü efektif olarak finansal sektör hariç olmak üzere belirlenmiştir. 2010 için bu oran AB'de % 21.8'dir. Ancak tek tek dikkate alındığında burada da önemli farklılıklar olduğu dikkati çeker. % 8.8 ile Bulgaristan en düşük orana sahipken, Kıbrıs % 10.6, Litvanya 12.7 oranı ile son üç sırada yer alır. En yüksek üç ülke ise % 41.5 ile Yunanistan ve bunu % 32.8 ile İspanya ve % 32.2 ile Malta'nın takip ettiği dikkat çeker. Malta hariç yeni üyelerde bu oran % 20'nin altındadır ve bu ülkelerin ortalaması % 16.4'tür. Eski üyelerden ise İrlanda, Danimarka ve Avusturya hariç bu oran % 23'ün üzerindedir ve bu ülkelerin ortalaması ise, % 26.2'dir.

Efektif oranlarda da Avrupa Birliği ülkelerinde 10 yılı aşkın bir süredir azalma eğilimi söz konusudur. Yine aynı dönemde hem eski hem de yeni üyeler vergi indirimleri üzerinde yoğunlaşmış, eski üyeler üye olduktan sonra Avrupa Birliği'nin bu politikasına uyum göstermiştir. Ancak bu süreç 2009'da tersine dönmüştür. Zira ilgili yıl krizin en etkili olduğu yıldır. Genellikle bir artıştan söz edilebilir, ancak bazı ülkelerde azalış trendi devam etmiştir.

Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse eski üyelerin daha yüksek, yeni üyelerin daha düşük ama değişken olduğu söylenebilir. Ancak, kurumlar vergisinde yaşanan bu düşüş eğilimini bütün vergiler ve Avrupa Birliği'nin efektif vergi yükü için söyleyemeyiz (EC, 2011: 132).2.1. Finansal Sektörün Vergilendirilmesi

Döviz piyasalarında istikrara yönelik önerilerin en önemli hedefi, finansal işlemlerde spekülative unsurların azaltılması veya finansal işlemlerin reel iktisadi etkilerinin en alt seviyeye indirilmesidir. Bu amaçla döviz piyasalarında istikrarın sağlanması için önerilen vergilerden birisi de Tobin Vergisi olarak da bilinen finansal işlemler vergisidir. James Tobin, spekülative amaçlı uluslararası sermaye hareketlerinin azaltılması amacıyla dövizlerin çevrilmesini içeren, bütün uluslararası

kambiyo işlemlerini etkileyecek bir verginin uygulanmasını önermiştir. Alınacak bu verginin, bütün ülkelerden aynı oranda alınmasını ve bütün işlemler için geçerli olmasını öngörmüştür. Tobin Vergisi'nde öncelikli amaç, kısa dönem spekülasyon işlemleri azaltmaktır. Ancak, hükümetlerin iktisadi ve parasal politikadaki etkinliğinin artmasını sağlayarak, vergi yükünün daha adil bir şekilde dağılmasının sağlanması gibi diğer bir amacı da bulunmaktadır (Büyükkın, 38-39).

Finansal piyasalarda Finansal varlıkların değişim işlemine uygulanacak düşük oranlı bir vergi sayesinde söz konusu istikrarsızlığı azaltmak mümkün görünmektedir (Şen ve Tokatlıoğlu, 2016: 73). Kriz döneminde finansal sektörün vergilendirilmesi bir kez daha gündeme gelmiştir. Konu iki yönlü olarak tartışmaya açılmıştır. Bir taraftan finansal sektörün vergilendirilmesinin krizle mücadelede etkinlik sağlayacağı ve derinleşmesinin önleneyeceği, diğer yandan kar payı vergilendirilmesi ile gelir oluşturarak krizle daha etkili mücadele edebilecek bir araç olarak görülmektedir. Avrupa Konseyi finansal piyasaları canlandırıcı politikaları güvenli ve küresel düzeyde uygulanabilir bir strateji ortaya koyan bir kararı benimsemiştir. Staff Working Document (SEC(2010) 409) isimli bu kararda potansiyel yenilikçi finansal kararlar, ki bu düzenlemenin kamusal gelirleri artırıcı veya özel sektörden yararlanarak tamamlayıcı olması, mevcut uygulamalar yanında yeni uygulamalara da açık olması düşüncesiyle değerlendirmeye alınmıştır. Mart 2010'da Parlamento bu öneriyi benimsemiştir. Parlamento krizle mücadele amaçlı olarak yeni bazı finansal araçların kullanılmasını da tavsiye etmiştir. (EC 2011: 140).⁶

Komisyon ise krizle mücadele ve yeni kaynak temini amacına dönük olarak, AB çapında finansal işlem vergisi uygulanmasına ilişkin 28 Eylül 2011'de "Finansal İşlem Vergisi Tasarısı" yayınlamıştır.⁷ Buna göre finansal kurumların kendi namlarına ve müşteri adına yaptıkları

⁶ Benzer tartışmalar diğer bazı uluslararası kurumların da gündemine gelmiş, G-20 Haziran 2010'da konuyu gündemine almıştır. IMF'nin önerisi Finansal İstikrara Katkı (Financial Stability Contribution-FSC) veya Finansal İşlemler Vergisi "Financial Activities Tax" "Financial Transactions Tax" (FTT) konması yönünde olmuştur (EC 2011: 140).

⁷ Avrupa Komisyonu, bu tasarımı Birlik düzeyinde en erken 1 Ocak 2014, en geç 1 Ocak 2018 tarihinde uygulamaya konulacak şekilde planlamıştır.

finansal araçların alım-satım işlemlerinin vergilendirilmesi öngörülmüştür. Tasarıya göre AB üyesi ülkelerde tüm finansal kurumların hisse senedi ve tahvil işlemlerinden %0,1; türev işlemlerinden (opsiyon, swap, vadeli işlem sözleşmeleri vb.) %0,01 oranında vergi alınması öngörülmüştür. İşlemlerde tek bir tarafın AB üyesi ülkede kurulu olması, işlemin vergiye tabi olması için yeterlidir. (Altaş, 2015: 66)

Bunun dışında Avrupa Komisyonu, Finansal piyasaların global düzeyde gelişmesini destekleyen Financial Transactions Tax (FTT)'ı Avrupa Birliği seviyesinde de Financial vergilendirme; bu piyasalarda elde edilen gelirin vergilendirilmesi ve bu piyasada gerçekleştirilen işlemlerin vergilendirilmesi olarak ikiye ayrılmaktadır. Birincisi özellikle sermaye piyasası araçlarından elde edilen gelirin vergilendirilmesiyle ikincisinde finansal piyasa araçlarıyla gerçekleştirilen alım satım işlemi ve değerini esas alan bir vergileme söz konusudur. Birinci durumda amaç elde edilen gelirin vergilendirilmesi iken ikinci durumda piyasa regülasyonudur ve vergi bir iktisat politikası aracıdır.

Finansal işlem vergisinin tek amacı da mali değildir. Avrupa Birliğini derinden etkileyen 2008 krizinin ilk çıkışı finans sektöründe yaşanmıştır. Bu yüzden finans sektöründe tam serbestiyetin sonlandırılması, kontrollerin sağlanması bakımından uluslararası işbirliğine gidilmesi yönünde yaklaşımlar geliştirilmiştir (Söylemez ve Demirci, 2013: 86-87)

Finansal sektörün vergilendirilmesi iki temel nedene dayalı olarak açıklanabilir. Bunlardan birisi ekonomik kriz nedeniyle volatilitesi yüksek olan finans sektörünü disipline etmek ve mali kaynak sağlamak iken, diğer neden bu alanda Birlik içerisinde ortak kurallar getirmektir. Bir başka deyişle dolaylı vergilerin bu ayağını da uyumlaştırmaktır.

Finansal işlemlerin en önemli ayaklarından birisi bankacılık sistemidir. 2008 krizi sonrası en önemli iflasların yaşandığı sektörlerden birisi de bankacılık sektörüdür. Yaşanan iflaslar devlet müdahalelerini gerektirmiş, buna bağlı olarak da bütçe açıkları ve borç yüklerinde önemli artışlar meydana gelmiştir. Bu çerçevede yeni bankacılık krizlerinin önlenmesi için finansal faaliyetlerin ya da işlemlerin vergilendirilmesi ve bankacılık kesiminin herhangi bir kriz halinde devlet düzenleme ve denetleme görevinin maliyetlerine katlanması öngörülmüştür. Böylece, bankaların finansmanında faizlerin vergi matrahından düşülme avantajını

kullanmada aşırıya kaçmasını ve kredi patlamasını önlemek amaçlanmaktadır. Bu yönüyle de finansal işlem vergilerine dışsallıkları önleyici ve düzeltici vergiler olarak da bakılmaktadır (BATIREL 163-164). Bu tür vergilerin getirilmesindeki asıl amaç vergi gelirini artırmak değil spekülasyon işlemlerin ve piyasa volatilitesinin azaltılmasıdır.

Finansal işlemler vergisini gündeme taşıyan diğer bir gerekçe finansal işlemler üzerine getirilen dolaylı vergilerin uyumlaştırılmasıdır. AB düzeyinde aralarında Fransa ve İtalya'nın da bulunduğu birçok ülke, kriz sonrası yeni işlem vergileri ile tanışmıştır. Başta Birleşik Krallık olmak üzere bir kısmı da zaten hali hazırda uzun yıllardır bu vergileri uygulamaktadır. Bu gibi farklı uygulamalar tek pazarın işleyişine zarar vermekte, sermayenin göç riskini arttırmakta ve rekabeti bozmaktadır. Ayrıca uyumsuzluk çoğunlukla ya çifte vergilendirmeye ya da hiç vergi alınmamasına yol açmaktadır. Avrupa Komisyonuna göre Birlik düzeyinde bu alanda sağlanacak bir koordinasyon tek pazarın etkinliğini artırarak entegrasyonu bir adım daha ileriye taşıyacaktır. (Şen ve Tokatlıoğlu 2016: 80)

Küresel sermaye akımlarının hız kazanması ve dünya finans piyasasında işlem hacminin çok yüksek boyutlara ulaşmasına bağlı olarak finansal sistemin yaydığı negatif dışsallıklar ekonomilerde istikrarsızlığa neden olmaktadır.

Activities Tax (FAT)'ın uygulanmasını değerlendirmeye almıştır. Eğer Avrupa Birliği seviyesinde uygulaması dikkatli dizayn edilirse bu vergilerin Avrupa Birliği ülkelerine önemli düzeyde vergi geliri sağlayacağı ve finansal piyasalara istikrarın gelmesine yardım edeceği varsayılmaktadır (EC 2011: 140).

Eylül 2012'de FTT taraftarı üye ülkeler (Fransa ve Almanya önderliğinde 11 ülke) 2011'de sunulan tasarrufların Güçlendirilmiş İşbirliği (Enhanced Cooperation) şeklinde uygulamaya geçirilmesini talep etmiştir. Genel bir finansal işlemler vergisi koyulması üzerinde mutabık kalmış 11 ülke şunlardır: Fransa, Almanya, Belçika, Estonya (Litvanya 2015 yılında sistemden ayrılmıştır)⁸, Yunanistan, İspanya, İtalya, Avusturya, Portekiz, Slovenya ve Slovakya'dır. (Altaş 2015: 74)

Bu vergiden amaç borç batağına saplanmış Euro Alanı ülkelerine ve zor durumdaki bankacılık sistemine parasal destek sağlayacak

gelirin elde edilmesi yanında, riskli finansal işlemlerin maliyetini artırmak suretiyle miktarını azaltmak ve finansal krizin yıkıcılığını artıran türev ürünlerin kullanımını kontrol etmektir. En son 22 Ocak 2013 tarihinde aralarında Almanya ve Fransa'nın da bulunduğu 11 ülke ileriki bir tarihte ortak bir finansal işlem vergisi uygulama hususunda görüş birliğine vardıklarını ilan etmiştir. (Söylemez ve Server Demirci, 2013:103)

Verginin AB gibi dünyanın en büyük ekonomilerinden birinde ve farklı ülkelere oluşan geniş bir coğrafyada gündeme gelmiş olması bugüne kadar yürütülen tartışmaları da farklı bir boyuta çekmiş, uygulamanın küresel düzeydeki geleceğine olumlu bir izlenim kazandırmıştır. (Şen ve Tokatlıoğlu, 2016: 79)

Vergiler geleneksel olarak gelir, servet ve harcamalar üzerinden alınan vergiler olarak kategorize edilir. Ancak Avrupa Birliği ekonomik etkileri bakımından başka bir sınıflandırmaya gitmiştir. Bu sınıflandırma bir taraftan vergilerin bireysel ve kurumsal yatırımları etkilemesi bakımından sermaye üzerinden alınan vergileri içerirken, yine son yıllarda popülerite kazanan çevre vergileri ve işgücü üzerindeki vergi yükleri de diğer ayırımdır. Diğer bir ayırım da merkezi hükümetle yerel yönetimlerin vergilendirme yetkisine dairdir. Bu çalışmada sermaye üzerinden alınan vergiler irdelenmiştir.

Türkiye'de bu anlamda bir ayırım yoktur. Yapılan değerlendirmede, yukarıda tanımlanan ve kapsamı açıklanan sermaye vergilerinin kapsamına Türkiye'deki şu vergilerin girdiği tesbit edilmiştir: *Veraset ve intikal vergisi, Motorlu taşıtlar vergisi, Damga Vergisi, Emlak Vergisi, Menkul sermaye iradi, Gayri menkul sermaye İradı, Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi, Kaynak kullanımını destekleme fonu (KKDF) ve Bağ-Kur Ödemeleri*

Finansal sistem, fon kullanan yatırımcılar ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen aracı kurum ve kuruluşlar ile fon akımını sağlayan yatırım ve finansman araçlarından bunları düzenleyen hukuki ve idari yapıdan oluşan organik yapıyı ifade eder. Diğer bir deyişle finansal sistem, fon kullanan girişimciler ile fon arz eden tasarruf sahipleri arasındaki akımı düzenleyen kurumlar, akımı sağlayan yatırım ve finansman araçları ile bunları düzenleyen hukuki ve idari kurallardan oluşan yapıdır. Bir ülkenin sosyal ve iktisadi açıdan kalkınabilmesi için güçlü ve sağlam bir finansal sisteme sahip olması gerekir. Sermaye piyasası, orta ve uzun vadeli kaynak ihtiyacı olanlarla, tasarruflarını değerlendirmek

⁸ <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-02-17/eu-financial-transaction-tax-said-to-hit-roadblock-over-pensions>

isteyenleri buluşturan piyasadır. Araçları hisse senedi, tahvil, hazine bonusu, finansman bonusu gibi menkul kıymetlerdir (Vergi Konseyi 2004: 18). Bunun dışında; bankacılık sektörü, özel finans kurumlar (katılım bankaları), sigortacılık sektörü, sermaye piyasası aracı kurumları, finansla ilgili diğer bazı kuruluşlar (leasing, faktöring, tüketici finansman şirketleri, yatırım ortaklıkları ve yatırım fonları) bu kapsamdadır. Sermaye Piyasası Enstrümanları ise; hisse senetleri, tahvil ve bono, repo ve ters repo, vadeli işlem ve opsiyon araçları, mevduat (Tuncer : 2-3).

Bu enstrümanlar dikkate alındığında ilgili işletmeler şu temel vergilerle karşı karşıyadır:

-Yapısına göre gelir ya da kurumlar vergisi

-Banka ve sigorta muameleleri vergisi

-Diğer yükümlülükler (çeşitli harçlar, damga vergisi)

Genel olarak bakıldığında vergi sistemimizin ve özelde Gelir Vergisi Kanununun menkul kıymetlerden elde edilen gelirleri üç grup içerisinde tanımlayarak vergilemeyi amaçladığı söylenebilir:

- 1) Doğrudan menkul kıymetlerden elde edilen gelirlerin menkul sermaye iradı olarak vergilendirilmesi,
- 2) Menkul kıymetlerin elden çıkarılması dolayısıyla elde edilen gelirlerin değer artışı kazancı (diğer kazanç ve irat) olarak vergilendirilmesi,
- 3) Gelir menkul kıymetlerden elde edilmesine karşın, elde edildiği organizasyon dikkate alınarak ticari kazanç veya kurum kazancı olarak vergilendirilmesi (Tuncer: 34).

Türkiye'de AB'nin yaptığı bu ayırma göre sermaye üzerinden alınan en önemli vergiler kurumlar vergisi ile finansal piyasalar için uygulanan vergilerdir. Menkul sermaye iradı olarak gelir vergisinde düzenlenen bu vergi daha çok stopaj yöntemine göre alınmaktadır. KDV dışında olan bankacılık ve Sigorta işlemlerine dair Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) de diğer önemli bir enstrümandır. Kaynak kullanımını destekleme fonu (KKDF), ağırlıklı olarak finansal işlemler üzerinden ve işlem bazında alınan bir mali yük olarak, BSMV'nin yanı sıra finansal işlem üzerinden alınan vergi benzeri bir mali yükümlülük olduğunu kabul etmek gerekir. Dolayısıyla Türkiye'de finansal işlemlerin vergilendirilmesinde hem BSMV'nin hem de KKDF'nin irdelenmesi zorunlu görülmektedir.

Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV);

Banka ve sigorta işlemlerini, dolayısıyla finansal işlemleri vergilemeyi hedefleyen banka ve sigorta muameleleri vergisi (BSMV), 23 Temmuz 1956 tarihli ve 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'na dayanmaktadır. 6802 sayılı Kanun, banka ve sigorta işlemleri dâhil olmak üzere KDV'nin yürürlüğe girdiği 1 Ocak 1985 tarihine kadar temel dolaylı vergi kanunu olarak kalmıştır. 3065 sayılı KDV Kanunu ile söz konusu Kanunun önemli bir bölümü yürürlükten kaldırılmış, yerine KDV getirilmiştir. KDV daha kapsayıcı bir vergi olduğundan, verginin konusuna giren ve fakat BSMV'ye tabi tutulan işlemler özel bir hükümle KDV'den istisna edilmiştir.

6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu farklı bir sistematik kullanmak suretiyle bazı işlemleri mükelleften hareketle vergi kapsamına almış, bazı işlemleri ise belirtmek, saymak suretiyle verginin konusuna dahil etmiştir. Dolayısıyla ülkemizde BSMV adıyla uygulanan finansal işlem vergisini de üç başlıkta ele almak gerekmektedir. Banka ve sigorta muameleleri vergisi, adından da anlaşılacağı üzere temelde banka işlemleri ile sigorta işlemlerini vergilemeyi amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra bazı işlemleri yapanlar da banker olarak tanımlanmış ve belirlenen işlemler itibarıyla BSMV'ye tabi olmaları öngörülmüştür.

Bankacılık işlemleri, Avrupa Birliği'nin 2006/112 nolu KDV Direktifinde KDV'den istisna olarak gösterilen temel finansal işlemler olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla salt bankacılık işlemleri AB'de KDV'ye tabi tutulmamakta ve bu işlemler için ayrı bir işlem vergisi de alınmamaktadır. Türkiye'de ise bankaların finansal işlemlerinin yanı sıra diğer tüm işlemlerini de kapsayan KDV'den ayrı bir işlem vergisi uygulanmaktadır.

Sigorta işlemleri ise bazı ülkelerde finansal işlemlerden farklı olarak değerlendirilmekte ve sigorta prim vergisi (insurance premium tax) gibi ayrı bir vergiye tabi tutulmaktadır. Türkiye'de ise sigorta işlemleri de KDV'ye tabi tutulmamakta, fakat aynen bankalarda olduğu gibi sigorta şirketlerinin tüm işlemleri ayrı bir işlem vergisine tabi tutulmaktadır. Banker kapsamında vergilendirilmesi öngörülen işlemlerin ise salt finansal işlemler olduğu söylenebilir. Buradaki tanımlamalar da ağırlıklı bankacılık işlemlerinden hareketle tanımlandığından, finansal işlemlerle büyük ölçüde örtüştüğü görülmektedir.

Dolayısıyla salt finansal işlemler açısından bakıldığında, ülkemizde BSMV'ye tabi tutulan işlemler ile söz konusu AB Direktifinde KDV'den istisna tutulan işlemler birebir

örtüşmemektedir. Ancak ülkemizde BSMV' ye tabi işlemler KDV'den kısmi olarak istisna edilmiş olup, AB Direktifindeki istisna da yüklenimlerin iadesini öngörmeyen kısmi istisna olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla finansal işlemlerin KDV karşısındaki durumu konusundaki düzenlemelerin paralel olduğu söylenebilir.

Türkiye'de finansal işlemler kural olarak KDV'den istisnadır. Söz konusu istisna Avrupa Birliği üyesi ülkelerde olduğu gibi, yüklenilen KDV'nin indirim ve iade konusu yapılamadığı ve gider veya maliyet olarak dikkate alındığı kısmi istisna şeklinde uygulanmaktadır. Türkiye açısından finansal işlemlere ayrı vergi uygulandığından, istisna da söz konusu vergiye tabi işlemler olarak belirlenmiştir.

Ancak ülkemizde finansal işlemlere uygulanan vergi veya benzeri mali yüklerin temelde işlem veya mükellef bazında ele alındığı, dolayısıyla tümüyle işlemten hareket etmediği görülmektedir. Bu durum da ayrı bir vergiye tabi tutulmayan ve KDV Kanunu'nda da ayrıca istisna olarak sayılmayan finansal işlemlerin KDV'ye tabi tutulması riskini beraberinde getirmektedir. Temel olarak BSMV, banka ve sigorta şirketlerinin tüm işlemleri ile banker olarak tanımlanan diğer kişi, kurum ve kuruluşların sadece Kanunda sayılı finansal işlemlerini vergilemeyi amaçlamaktadır.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF) bu kapsamdaki diğer vergidir. Oldukça karmaşık bir uygulama alt yapısına sahip olan KKDF, kapsadığı işlemler itibariyle de sınırlı olarak sayılmış finansal işleme hitap etmektedir. En genel tabiriyle KKDF, kredili işlemler üzerinden alınmaktadır. Kredili işlemler ise detayda, bankalar ve finansman şirketleri tarafından yurt içi veya yurtdışından kullanılan krediler ve kredili ithalat işlemlerinden oluşmaktadır. Kabul kredili, vadeli akreditif ve mal mukabili ödeme gibi ödemesi kredili olarak değerlendirilen ithalat işlemleri, kredili ithalat olarak kabul edilmektedir. İthalat açısından sadece ithalatçının kredilendirildiği ithalatlar KKDF'ye tabi bulunmakta, ödeme açısından sınıflandırılan diğer ithalat yöntemleri ise KKDF'ye tabi bulunmamaktadır.

Öte yandan KKDF' ye tabi işlemlerin KDV'den istisna olduğuna yönelik KDV Kanununda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, ayrıca işlem olarak istisna tutulmadığı sürece, aynı anda KDV'nin konusuna giren ve KKDF hesaplanmasını gerektiren bir işlem söz konusu olduğunda, her iki mali yükün de işleme uygulanması

gerekmektedir. İşlemler itibariyle değerlendirilmesi gereken KKDF' ye yönelik izleyen bölümlerde geniş açıklamalar yapılmıştır. (Çakıcı s. 3-4)

Sermaye üzerinden alınan diğer vergi ise gayrimenkul sermaye iradidir. Gelir vergisinde geniş bir şekilde tanımlanmış olan kavram medeni kanundan farklı olarak bina arsa arazi dışında bazı malları ve "hakları" da kapsamaktadır. Uygulamada daha çok işyeri ve konut başta olmak üzere "geleneksel" gayrimenkullere uygulanan vergi, özellikle büyükşehirler dışında çok ciddi takip edilemediğinden düşük düzeylerde tahsil edilebilmektedir.

Emlak vergisi bir diğer sermaye üzerinden alınan vergidir. Yerel nitelik taşıyan vergi de belediyeler tarafından etkin bir şekilde tahsil edilememektedir. Bu verginin etkin tahsil edilebilmesi için kira ya da emsal kiraya endekslenebilir. Örneğin yıllık emlak vergisinin bir aylık kira miktarında olması bir ölçü olarak dikkate alınabilir.

Veraset ve intikal vergisi yine benzer şekilde sermaye gelirleri üzerinden alınan vergidir. Özellikle veraset üzerinden alınan vergilerde uygulamada etkinlik sorunu nedeniyle kaldırılması gündeme gelmiştir. İntikal vergisinin ise tabanı son derece dardır. Bu yüzden etkin bir vergi değildir.

Bu alanda en etkin uygulanan vergi ise motorlu taşıtlar vergisidir. Zira kaydı ve takibi etkin bir şekilde yürütülmektedir. Bütçe verileri analiz edildiğinde Türkiye'de servet üzerinden alınan vergilerin oranının düşüklüğüdür. Avrupa Birliği ortalaması 5.9 iken Türkiye'de bu oranın ancak yarısı kadar bir miktar servet ya da servet transferleri üzerinden alınabilmektedir.

Toplu bir değerlendirme yapmak gerekirse Türkiye yaklaşık % 10'luk kurumlar vergisi, % 3 kadar servetler üzerine uygulanan vergi ve menkul gayrimenkullere uygulanan vergilerle sermaye üzerine uygulanan vergiler hususunda Avrupa Birliği'nin biraz üzerinde gözükmektedir. Ancak yukarıdaki tablolardan da takip edileceği üzere Avrupa Birliği ülkelerine de bir uyumun olmaması Türkiye'nin işini kolaylaştırmaktadır. Türkiye'nin özellikle servet üzerine uygulanan vergilerde reforma ihtiyacı vardır.

Emlak Vergisinde Teşviklerin Kaldırılması ve Rayiç Değer Uygulaması. Konu ya da taban genişletilmesinde emlak vergisinin kullanılması da bir alternatif olarak AB gündemindedir. AB ortalaması olarak % 1,5 u

geçmeyen emlak vergisi, teorik olarak iktisadi büyümeye en az zararlı vergi kategorisinde kabul edilmektedir. Yıllık emlak vergilerinin yanı sıra emlak işlemlerinden alınan vergilerde konu genişletilmesi, emlakın rayiç değeri üzerinden vergi alınması ile mümkün görülmektedir. Almanya, Avusturya, Belçika, Estonya Fransa, İngiltere, İtalya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Lüksemburg ve Yunanistan emlak rayiç değerlerini yeniden değerlemeye tabi tutmayan ve güncellemeyen ülkeler grubundadır. AB'nde emlak vergileri hasılatı oldukça düşük olmakla birlikte özellikle ilk konut alışında alınan emlak işlem vergileri % 10'u aşan İngiltere ve Belçika gibi ülkeler de mevcuttur. Konut vergilerinin vergi reformu konusunda potansiyel oluşturmasının nedenleri olarak, mülk sahibinin bizzat oturduğu evlerin emsal kira bedeli ile konut kredi faizlerinin vergi dışı kalması da sayılmaktadır. Bu teşvikler, konutlarda kullanıcı maliyetini düşürmekte ve konut fiyatlarının artışına yol açmaktadır. Gelirin yeniden dağılımı amacıyla yapılan bu taban daraltmalarından vaz geçilmesi, etkinlik açısından, emek vergi yükünün azaltılmasının hasılat üzerindeki olumsuz etkisini telafi

Tablo 5: Türkiye'de Sermaye Üzerinden Alınan Verilerin Oranı (2015)

	Toplam (TL)	Vergi Gelirlerine Oranı	GSYH'ye Oranı
Kurumlar Vergisi	42.9	9.3	2.1
Servet Vergileri (MTV, VİV ve Emlak Vergisi)	19.2	4.2	0.96
Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi	11.0	2.4	0.6
Damga Vergisi	13.4	2.9	0.7
Bağ-Kur Primleri	17.6	3.9	0.88
Gayrimenkul sermaye İradı	5.1	1.1	0.25
Diğer sermaye vergileri	2.3	0.5	0.11
Toplam	111.5	24.3	5.6

Kaynak: OECD, Maliye Bakanlığı ve TÜİK verileri kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda Avrupa Birliği'nin ayırımı dikkate alınarak Türkiye'de sermaye üzerinden alınan vergilerin tasnifi yapılmıştır. Giriş bölümünde de belirtildiği gibi Türkiye'de böyle bir ayırımın yapılmamış olması istatistiklere farklı kaynaklardan ulaşmayı gerektirmiştir. Avrupa Birliği böyle bir ayırıma iki temel nedenden dolayı gitmiştir. Bunlardan birisi 1980'li yıllardan itibaren dünyada sermaye hareketlerinin artması, bir diğeri ise Birlik içerisinde zaten varolan sermayenin serbest dolaşımı üzerindeki vergilerin uyumlaştırılmasıdır. Doğrudan sermaye hareketleri üzerinde birinci derecede etkili olan vergi kurumlar vergisi iken, finansal hareketliliği ilgilendiren ve daha çok bireysel düzeyde vergilendirilen portföy işletmeciliği üzerinde etkili olan vergi ise menkul sermaye iradıdır. Diğer vergiler ise bu iki vergi ile ilgili ama yine sermaye hareketliliği üzerinde etkili olan vergilerdir.

edecektir (Batirel, 2016: 163)

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye'de ise toplanan vergilerin GSYH'ye oranının nisbeten düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu ise Avrupa Birliği muhtemel tam üyelik öncesi bir sorun teşkil etmeyeceği, zira dört serbest dolaşımdan birisi olan sermayenin serbest dolaşımı üzerinde etkili olan kurumlar vergisinin bu açıdan olumsuz bir etki meydana getirmeyeceği düşünülmektedir. Öte yandan benzer oranların Türkiye dışında bazı Avrupa Birliği ülkelerinde de var olduğu bu fikri destekleyen diğer bir kanıttır. Avrupa Birliği'nin sermayenin serbest dolaşımı açısından önemseydiği kurumlar vergisi alanında yaptığı sınırlı düzenleme Avrupa Birliği ülkeleri arasında önemli farklılıklar meydana getirmektedir. Ancak birkaç ülke göz ardı edilirse farkın çok büyük olmadığı sonucuna varılabilir.

Aşağıda Maliye Bakanlığının verileri dikkate alınarak Türkiye'de sermaye gelirlerinin yapısı Avrupa Birliği ülkeleri ve ortalaması ile kıyaslanarak yorumlanmıştır.

Genellikle gelişme sürecini tamamlamamış olan ülkelerin bu yatırımlara ihtiyacı daha fazladır. Her iki tür sermaye hareketliliği ise yine fon fazlası olan gelişmiş ülkelere doğru bir akış gösterir. Fon açığı olan ülkeler de bu sermayenin çekilmesi için önemli vergi avantajları sağlar. Bu avantajlar her iki taraf için de daha az riskli olan portföy yatırımlarında yoğunlaşmaktadır. Türkiye özellikle bu yatırımlara bir yandan geniş vergisel avantaj sağlarken, bir yandan da yüksek reel faiz uygulamak suretiyle bu sermayeyi ülkemize çekme gayretindedir. Özellikle 2000'li yıllardan sonra yapılan düzenlemelerle bu alanda önemli başarılar da elde etmiştir.

Daha kalıcı olan reel sektörü ise vergisel anlamda etkileyen en önemli düzenleme kurumlar vergisine ilişkindir. Türkiye'de 1990'lı yıllarda %46'larda olan bu verginin

oranı önce % 30'a, daha sonra da % 20'ye indirilerek yabandı doğrudan sermaye bakımından önemli avantajlar sunmuştur. İkinci aşamada alınan vergi (menkul sermaye iradı) ile sermayeye katılması halinde kaldırılmak suretiyle, sermaye yapısının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Yeni kurumlar vergisinin kabul edilmesiyle önce 5084, sonra da 5838 Sayılı kanunla sürekli bölgesel ve sektörel teşvikler getirilmiştir.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde sermaye akımları üzerinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olan vergilerin hala yüksek olduğu dikkat çeker. Zira tabloya göre vergilerin neredeyse ¼'ü doğrudan ya da finansal

sermaye üzerinde etkili olduğu görülür. Avrupa Birliği ortalamasının % 21.2 olduğu bu oran daha gelişmiş ülkeleri temsil eden Euro alanında % 20.5'tir. Estonya'da % 10'un altında olan bu oran Kıbrıs, Lüksemburg, Malta, Polonya ve İngiltere'de Türkiye'den yüksektir. Bu sıralamada İtalya ve Türkiye bu ülkeleri takip etmektedir. Dolayısıyla Türkiye sermayeyi etkileyen vergiler bakımından üstlerde yer almaktadır. Gelişle süresini henüz tamamlamamış olan Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin ya küçük ya da gelişmiş ülkeleri ile benzer vergi yüküne sahip olması her iki tür sermaye akışının da üzerinde negatif etki meydana getirecektir.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ G. 2015. Avrupa Birliğinde Finansal İşlem Vergisi, *Gösterge / Kış*.
- BARR J. and Matthew E. 1998. *Moving On Up EC Tax and Harmonisation Plans*, <http://www.europeanfoundation.org/docs/moving.pdf>
- BATIREL Ö. F. 2016. Avrupa Birliği Ve Türkiye'de Son Vergi Reformları, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl:15 Özel Sayı:29 Bahar.
- BÜYÜKAKIN Figen, Ersan Bilal. Finansal Krizlere Karşı Sukukun Uygulanabilirliği Üzerine Bir Değerlendirme Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi • Cilt 8 • Sayı 14 • Ocak 2016
- ÇAKICI Ö. 2014. *Dünya'da Ve Türkiye'de Finansal İşlem Vergisi* MİSAM Araştırma Raporu. (<http://docplayer.biz.tr/3261895-Arastirma-raporu-7-dunya-da-ve-turkiye-de-finansal-islem-vergisi-1-i-kuresel-kriz-ve-finansal-islemlerin-vergilendirilmesi-tartismalari.html>)
- EC 2010. Taxation Trends in the European Union, Data for the European Member States, Iceland and Norway (<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/5718201/KS-DU-10-001-EN.PDF/bd63fe10-7339-491f-afcb-08bd4c8daa8b?version=1.0>).
- EC 2011. Taxation trends in the European Union, Data for the EC Member States, Iceland and Norway, 2011 edition. (<http://piketty.pse.ens.fr/files/Eurostat2011.pdf>)
- EC, 2016. *Taxation Trends in the European Union Data for the EC Member States, Iceland and Norway* (http://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/resources/documents/taxation/gen_info/economic_analysis/tax_structures/2016/econ_analysis_report_2016.pdf)
- <https://www.bloomberg.com/news/articles/2017-02-17/eu-financial-transaction-tax-said-to-hit-roadblock-over-pensions>
- İKV, 2003. *Avrupa Birliği'nin Vergi Politikası* <http://www.iktisadiKalkinmaVakfi.org.tr/pdfs/961fd1e2.pdf>
- KOVÁCS L. 2007. *Tax Harmonisation Versus Tax Competition in Europe* http://ec.europa.eu/commission_barroso/kovacs/speeches/tax_harmonisation-competition.pdf
- MYLES G D., 2005. *Tax Policy and European Union Governance* <http://www.people.ex.ac.uk/gdmyles/papers/pdfs/Milan.pdf>
- ÖZEN A. 2002. Avrupa Birliği'nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maastricht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt 4, Sayı:2.
- SÖYLEMEZ A. ve DEMİRCİ O. S. 2013. *Uluslararası Sermaye Akımlarının Kontrolü Ve Avrupa Birliği'nin Konuya Yaklaşımı Hakkında Bir İnceleme*, *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi* • Cilt 21 • Sayı: 1 (<http://dspace.marmara.edu.tr/handle/11424/3710>)
- ŞEN S. TOKATLIOĞLU M. 2016. Finansal İşlem Vergileri ve Avrupa Birliği, *Maliye Dergisi* Sayı 170

TUNCER S. *Türkiye'de Finansal Kesimin Vergilendirilmesi-*

<http://www.legalisplatform.net/Makale/T%C3%BCrkiye'de%20Finansal%20Kesimin%20Vergilendirilmesi.pdf>

Vergi Konseyi 2004. *Para ve Sermaye Piyasalarının Vergilendirilmesi*, İstanbul, Ekim 2004,-http://www.tspakb.org.tr/tr/Portals/57ad7180-c5e749f5-b282-c6475cdb7ee7/AIM_Yayin_ve_Raporlar_Arastirma_Raporlari_Para_SerPiy_Vergi_Oneri.pdf

www.ciafactbook.com

www.maliye.gov.tr

www.oecd.org

www.tuik.gov.tr